

INNSPILL TIL STATSBUDSJETTET 2023

Til: Kulturdepartementet

Dato: 07.06.2022

Vedlagt følger innspill fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO) til statsbudsjettet 2023.

NTO er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 51 medlemmer består av produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

Medlemmene har karakter av å være faste/varige, profesjonelle institusjoner, som eksisterer uavhengig av kunstnerne som en gang etablerte virksomheten, med skiftende kunstnerisk ledelse og et ordnet arbeidsgiveransvar.

Når det gjelder pågående politiske prosesser viser vi til NTOs innspill til revisjon av kulturlova, internasjonal strategi, kunstnermelding, ny ordning for etablerte kompanier, utredning av DKS og evaluering av kulturtankens oppdrag samt innspill til insentivordning for ny dramatikk.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaaq Hjelle
styreleder

Morten Gjellen
direktør

Innhold

Oppsummering	3
1. Finansiering	6
1.1. Reversering av ABE-kuttet	6
1.2. Rammetilskudd fremfor prosjektfinansiering	9
1.3. Forenklet kultur moms	9
1.4. Faste fordelingsnøkler og styrket dialog	10
1.5. Privat finansiering	11
2. Organisering	12
2.1. Revisjon av kulturloven	12
2.2. Kulturrådets rolle og styringsdialogen	12
2.3. Koordinert kultur- og kunnskapspolitikk	15
2.4. Ytringsmangfold og tilgjengelighet	17
2.5. Den kulturelle skolesekken og Kulturtanken	18
3. Satsinger	19
3.1. Produksjons- og formidlingslokaler	19
3.2. Det offentlige ordskiftet og kunstkritikken	19
3.3. Internasjonalt samarbeid	20
3.4. Musikk og scenekunst på digitale flater	20
3.5. Scenekunsten og språket	21
3.6. Kor og vokalensembler	21
3.7. Klima og bærekraft i norsk musikk og scenekunst	22

OPPSUMMERING

1. FINANSIERING

1.1. Reversering av ABE-kuttet

Vi ber om at ABE-kuttet reverseres og musikk- og scenekunstinstitusjonenes grunnbevilgninger gjenoppbygges til minst samme nivå som forut for de årlige akkumulerte kuttene de siste åtte årene. Det første skrittet må være en reell økning i rammen f.o.m 2023 som en forutsetning for at institusjonene skal kunne opprettholde kvalitet, aktivitet og sysselsetting, men også for at de skal kunne fungere som vitaliserende kompetansemiljø for store deler av det øvrige kulturlivet i en krevende gjenoppbyggingsfase etter pandemien.

1.2. Rammetilskudd fremfor prosjektfinansiering

Vi ber om at gjenoppbyggingen av institusjonsøkonomien må skje i form av økte grunnbevilgninger som sikrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom, og at det ikke omfordeles midler fra rammetilskuddet til prosjektfinansiering som innebærer sterkere politisk styring, ensretting og mer byråkrati.

1.3. Forenklet kulturoms

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats i tråd med [Kulturomsutvalgets forslag](#). En slik lovendring har i dag bred tilslutning i bransjen og vil bidra til betydelig forenkling og effektivisering, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

1.4. Faste fordelingsnøkler og styrket dialog

NTO er glad for at det er bred politisk enighet om at staten har det finansielle hovedansvaret for å sikre en nasjonal infrastruktur av musikk- og scenekunstinstitusjoner, og at faste fordelingsnøkler videreføres for å sikre institusjonene med delt finansiering nødvendig økonomisk forutsigbarhet og derigjennom et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet. Det er samtidig viktig at staten tar sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomisk handlingsrom til å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen, og at dialogen mellom forvaltningsnivåene styrkes.

1.5. Privat finansiering

NTO er positiv til tiltak som kan stimulere privat finansiering som et supplement til offentlig finansiering og derigjennom styrke den totale økonomien i sektoren. Vi oppfordrer til en politikktutforming som er basert på kunnskap og en realistisk vurdering av mulighetene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler i de ulike delene av sektoren, men også til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler – herunder hvordan det kan tilrettelegges for flere fond og stiftelser.

2. ORGANISERING

2.1. Revisjon av kulturloven

Vi ser frem til en revidert kulturlov som med forankring i Grunnlovens § 100 (6) kan bidra til å styrke strukturene rundt den frie, profesjonelle kunsten gjennom en lovfesting av armlengdeprinsippet, sammen med en tydeliggjøring av det ansvaret offentlige myndigheter har for å sikre de profesjonelle kunstinstitusjonene forutsigbare rammevilkår som en betydelig del av yttingsfrihetens infrastruktur.

2.2. Kulturrådets rolle og styringsdialogen

Vi ber om at tilskuddet til samtlige profesjonelle, varige musikk- og scenekunstinstitusjoner samles på kap. 323 under direkte forvaltning av Kulturdepartementet, samt at Kulturrådets oppgaver og organisering

gjennomgås med mål om en helhetlig organisering av norsk kulturpolitikk som sikrer armlengdeprinsippet og gjennomsiktighet i forvaltningen samt at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunsten. Vi ber også om at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres, og at det vurderes å etablere et eget senter for kultursektorforskning for å sikre kvalitet og uavhengighet i kunnskapsproduksjonen.

2.3. Koordinert kultur- og kunnskapspolitikk

NTO ber om en styrking av de humanistiske og estetiske fagene gjennom hele utdanningsløpet, og at det etableres strukturer og særordninger som sikrer fremtiden for nødvendige humaniorafag i høyere utdanning og forskning. Dette er like viktig for å styrke kunstforståelsen og fortolkningskompetansen på mottakersiden, som det er for å sikre mangfold og kvalitet på utøversiden. For å sikre kvalitetsmålet i kunstopolitikken og en fornuftig samlet ressursbruk, bør det etter vårt syn også gjøres en gjennomgang av virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelser i utlandet.

2.4. Ytringsmangfold og tilgjengelighet

NTO ber om at institusjonene sikres økonomisk og kunstnerisk handlingsrom til å utvikle langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold, hver og en ut ifra sin egenart og sine demografiske omgivelser. Samtidig vil vi understreke at en langsiktig innsats for å fremme ytringsmangfoldet må begynne i skolen som den unike fellesarena den er, hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

2.5. Den kulturelle skolesekken og Kulturtanken

Vi ser frem til den varslede utredningen av Den kulturelle skolesekken og en evaluering av Kulturtankens oppdrag i lys av det overordnede målet om å formidle profesjonell kunst og kultur av høy kvalitet til barn og unge. Etter vårt syn bør det tydeliggjøres at det er målene, prinsippene og arbeidsdelingen mellom kunst- og opplæringssektoren som er nedfelt i Stoltenberg II-regjeringens St.meld. nr. 8 (2007-2008) som skal ligge til grunn for utredningen. For å sikre både effektiv ressursutnyttelse og kvalitetsmålet, bør utredningen etter vårt syn også omfatte en vurdering av å legge det nasjonale forvaltningsansvaret for DKS til Kulturrådet slik at kunst for barn og unge organiseres sammen med det øvrige profesjonelle kunstfeltet.

3. SATSINGER

3.1. Produksjons- og formidlingslokaler

NTO anmoder om at regjeringen innhenter fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

3.2. Det offentlige ordskiftet og kunstkritikken

Vi ber om at kunstkritikken og den offentlige samtalen om kunsten styrkes gjennom en koordinert kultur-, medie-, og kunnskapspolitikk. For å sikre ytringsmangfold og kvalitet, er det behov for virkemidler som kan fremme både den langsomme, dyptgående og analyserende journalistikken og kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i de allmenne og brede mediene. Vi ber om en videre styrking av Kulturrådets tilskuddsordning for tidsskrift og kritikk, og at det etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten.

3.3. Internasjonalt samarbeid

NTO anmoder om en gjennomgang av overordnede ambisjoner, mål, prinsipper og ansvarsdeling mellom departementene i utforming av en tilretteleggende kulturpolitikk for kunstnerisk motivert internasjonalt

samarbeid, forankret i overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og ytringsmangfold, som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

3.4. Musikk og scenekunst på digitale flater

Vi ber departementet legge økonomisk til rette for at musikk- og scenekunstinstitusjonene kan utnytte de mulighetene som ny teknologi representerer i produksjon og formidling. Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er kostnadskrevende. Samtidig må politikktutformingen legge til grunn at den levende musikken og scenekunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet konsert eller forestilling. Særlig innenfor scenekunsten følger det store kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer med digital formidling.

3.5. Scenekunsten og språket

NTO anmoder om at språkmeldingens anerkjennelse av teatrets betydning for språkutviklingen i Norge følges opp i scenekunstopolitikken, og at særskilte tiltak for å fremme mindretallspråk treffer de teatrene som har et uttrykt mandat for å fremme nynorsk, samiske språk, kvensk og norsk tegnspråk.

3.6. Kor og vokalensembler

NTO ser frem til en styrking av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten både i den vokale delen av orkesterkonsertrepertoaret som innebærer bruk av kor, så vel som i opera- og musikkteaterproduksjoner. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing, sammen med en videre styrking av Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor. Vi vil også understreke utdanningsinstitusjonenes ansvar for å ruste studentene til å møte kravene til et profesjonelt kor eller vokalensemble.

3.7. Klima og bærekraft i norsk musikk og scenekunst

NTO ber om at myndighetene legger til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak og prioriterer å tilby overordnede nasjonale verktøy. I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det er likefullt behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder.

1. FINANSIERING

1.1. REVERSERING AV ABE-KUTTET

Vi ber om at ABE-kuttet reverseres og musikk- og scenekunstinstitusjonenes grunnbevilgninger gjenoppbygges til minst samme nivå som forut for de årlige akkumulerte kuttene de siste åtte årene. Det første skrittet må være en reell økning i rammen f.o.m 2023 som en forutsetning for at institusjonene skal kunne opprettholde kvalitet, aktivitet og sysselsetting, men også for at de skal kunne fungere som vitaliserende kompetansemiljø for store deler av det øvrige kulturlivet i en krevende gjenoppbyggingsfase etter pandemien.

Svekkede rammer, kostnadsøkninger og usikre egeninntekter

Siden avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen (ABE-reformen) ble innført i budsjettåret 2015, tilsvarer den akkumulerte effekten av det årlige kuttet på 0,5 prosent samlet over 115 millioner kroner for NTOs medlemsvirksomheter i 2022.

Samtidig med at ABE-kuttet ble viderørt i 2022 er forventet lønns- og prisvekst kraftig oppjustert slik at de generelle kuttene i rammen i realiteten blir enda større enn forutsatt ved fremleggelsen og behandlingen av statsbudsjettet for 2022. I saldert statsbudsjett for 2022 fikk NTOs medlemmer en nominell rammeøkning på om lag 1,9 prosent. Dette innebar en realnedgang for åttende år på rad. Statsbudsjettet la til grunn en lønnsvekst på 3,0 prosent og prisvekst på 1,3 prosent. Per dato er rammen for årets lønnsvekst 3,7 prosent og forventet prisvekst er justert til 5,4 prosent.

I tillegg kommer den sterke økningen i strømprisene som tilsier at kostnadene blir langt høyere enn budsjettet.

Også økningene i den lave momssatsen (i 2016 og 2018) har ført til betydelige merkostnader knyttet til transport og overnatting som særlig rammer de turnerende virksomhetene.

Samtidig er det fortsatt uvisst hvordan langtidskonsekvensene av pandemien vil slå ut på publikumsoppslutningen og institusjonenes egeninntekter fremover. Etter to år med pandemi og restriksjoner som har skapt store begrensninger for produksjon og formidling, er det en betydelig risiko for langsiktige kunstneriske og økonomiske konsekvenser. Institusjonene står foran en krevende tid hvor kunstneriske utviklingsprosesser, samarbeid nasjonalt og internasjonalt og ikke minst dialogen med publikum skal reetableres.

Kuttene rammer kjernevirksomheten

Slik det tydelig kommer frem FAFO-rapporten om budsjettkutt i kultursektoren, valgte Solberg-regjeringen å utsette musikk- og scenekunstinstitusjonene for de samme automatiske kuttene som statlige virksomheter selv om dette er selvstendige tilskuddsvirksomheter som formelt ikke har vært omfattet av ABE-reformen. Vi minner om at Arbeiderpartiet i opposisjon var kritisk til hvordan regjeringen, gjennom å overføre ABE-reformens kutt til kulturbudsjettet, har svekket økonomien i kulturlivet» (Innst. 14 S (2020-2021)).

Konsekvensene av ABE-kuttene er godt dokumentert i den samme FAFO-rapporten. Undersøkelsen viser at kuttene, som har funnet sted løsrevet fra kvalitetsmålet og uavhengig av potensialet for effektivisering, ikke har virket etter hensikten. Derimot har kuttene rammet den kunstneriske kjernevirksomheten direkte og forringet tilbudet til publikum, både når det gjelder muligheten til å ta kunstnerisk risiko, kvaliteten i tilbudet, aktivitetsomfanget og tilgjengeligheten.

Institusjonene er forskjellige og kompenserer for kuttene med ulike innsparings- og inntjenings tiltak, som ikke nødvendigvis gjør synlige utslag i aktivitetstallene. Kuttene har innsnevret det kunstneriske handlingsrommet og blant annet ført til færre nysatsinger, mindre konsert- og forestillingsformat, færre produksjoner og forestillinger, færre spillesteder, redusert internasjonal aktivitet, skrinlagte prosjekter og flere forestillinger som trekker et større publikum. Flere har også kompensert for kuttene gjennom økte billettpriser i konflikt med målet om tilgjengelighet og demokratisering.

Undersøkelsen underbygger også funnene i flere av Kulturdepartementets institusjonsevalueringer som viser at knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene.

Det kommer også frem hvordan kuttene er basert på manglende innsikt i og anerkjennelse av institusjonenes fortløpende egenmotiverte effektiviseringstiltak med mål om å frigjøre mest mulig midler til den kunstneriske kjernevirksomheten.

Kuttene rammer institusjoner som allerede forut for kuttene hadde vært gjennom omfattende omstillings- og effektiviseringsprosesser, men også institusjoner under oppbygging. Et eksempel på det siste er Arktisk Filharmoni som nå er i en situasjon hvor nivået på produksjonsmidlene gjør det svært utfordrende å gjennomføre et produksjonsår i tråd med mandat og forventninger. Vi ser frem til at Stortingets uttrykte ambisjoner ved etableringen av det fusjonerte orkesteret i 2009 fullføres slik Arbeiderpartiet og Senterpartiet ba om i opposisjon (Innst. 14 S (2020-2021)).

Styrket institusjonsøkonomi er en forutsetning for god kunstnerøkonomi

Det er gledelig at regjeringen har styrket kunstnerøkonomien blant annet gjennom en styrking av stipendordningene og fondsavsetninger. Denne økonomien henger imidlertid nøye sammen med musikk- og scenekunstinstitusjonenes økonomiske handlingsrom i en sektor hvor de offentlig finansierte institusjonene er de viktigste arbeidsgiverne for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere. I et normalår før pandemien ble det kanalisert over en milliard kroner fra NTO-virksomhetene i lønn, honorar og vederlag til kunstnere, hvorav over 40 pst til midlertidig ansatte /frilansere.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er arbeidsintensive virksomheter hvor økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon og dermed til å lønne kunstnere og annet kunstfaglig personale. Samlet går over 80 pst. av lønnsutgiftene ved NTOs medlemsvirksomheter til den delen av personalet som er helt nødvendig for og direkte involvert i den kunstneriske produksjonen.

Ettersom det er marginalt eller ingenting å kutte i administrative funksjoner, må det kuttes i antall involverte i produksjonene. Slik FAFO-rapporten viser har noen tilpasset og redusert produksjonsomfanget, mens andre har redusert antall involverte i enkeltproduksjonene – eller begge deler. Noen har redusert antall fast ansatte eller latt stillinger stå vakante, mens andre primært har redusert bruken av frilansere. Kuttene går altså uansett direkte utover kunstnerøkonomien.

Riksteatret er i ABE-perioden rammet av enda større kutt enn de øvrige virksomhetene, og er avhengig av økt disponibel ramme for å ivareta sitt samfunnsoppdrag på en fullverdig måte. Teatret har kompensert for de akkumulerte kuttene ved redusert antall produksjoner og visninger sammen med redusert forestillingsformat og redusert bruk av frilansskuespillere i kompromiss med den kunstneriske kvaliteten. Dette har ført til en markant nedgang siden 2014 i antall skuespillereksponeringer, forstått som skuespillerdagsverk utført på forestillinger (slik at f.eks. en produksjon med 4 skuespillere som spilles 20 kvelder fører til 80 skuespillereksponeringer). I tillegg fører redusert antall produksjoner og format til at Riksteatret engasjerer færre regissører, dramatikere, scenografer, kostymedesignere, komponister, lys- og lyddesignere og andre opphavere.

Dette eksempelet viser med all tydelighet hvordan svekket institusjonsøkonomi rammer kunstnerøkonomien direkte og særlig går utover frilanserne som er blant de hardest rammede av pandemien.

Skuespiller- og danseralliansen

Vi vil også understreke den viktige rollen Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) har for å imøtekomme behovet for fleksible ansettelsler og bidra til trygge rammevilkår og kompetanseutvikling for den voksende andelen frilanskunstnere også mellom ansettelsler og oppdrag. Skuespiller- og danseralliansen er ikke minst viktig i en gjenoppbyggingsfase, og med en ytterligere styrking vil SKUDA kunne bidra enda mer i en slik krevende fase og herunder iverksette tiltak som også treffer skuespillere og dansere uavhengig av ansettelse i SKUDA. Vi vil samtidig understreke at en slik ordning er helt avhengig av at det eksisterer sterke oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å styrke produksjonen og engasjere flere kunstnere.

Kompetanseflukt innenfor sceneteknikk

Videre er vi bekymret for pandemiens virkninger på kompetansesituasjonen, og særlig for kompetanseflukt innenfor sceneteknikk. Vi viser også til rapporten "Forestillingen er avlyst" Frafall av teknikere i sceneteknisk bransje og forslag til tiltak hvor det kommer frem at det har vært et markant frafall av teknikere i sceneteknisk bransje.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er helt avhengige av sceneteknisk kompetanse, og et frafall av slik kompetanse er kritisk for bransjen. Samtidig har institusjonenes økonomiske handlingsrom og produksjonsvolum stor betydning for vilkårene for forutsigbare arbeidsmuligheter, vedlikehold og styrking av sceneteknisk kompetanse og trygge og regulerte arbeidsforhold for frilansere så vel som fast ansatte sceneteknikere.

I rapporten foreslås både tiltak som kan bidra til å beholde den scenetekniske kompetansen som alt finnes og tiltak som kan bidra til å rekruttere samt styrke og formalisere sceneteknisk kompetanse. Opprettelsen av en fagskoleutdanning for teknikere fra høsten 2023 vil være et viktig ledd i å gjøre yrket mer attraktivt og formalisere kompetansen.

Styrket programmeringsøkonomi

En gjenoppbygging av institusjonenes grunnbevilgninger er også en forutsetning for en styrket programmeringsøkonomi- og kompetanse som kan bidra til at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling flere steder i landet.

En slik styrking av infrastrukturen er også viktig for å sikre de frittstående, etablerte kompaniene mer forutsigbare rammer, og må ledsage den nye ordningen som regjeringen har varslet. NTO støtter en ordning for etablerte kompanier som etter vårt syn bør etableres med friske midler i et styrket Kulturfond, jf. innspill til ny ordning for etablerte kompanier.

Ordningen må imidlertid følges opp med en styrking av infrastrukturen av institusjoner og andre arrangører og formidlingsarenaer som ut ifra selvstendige kvalitetsvurderinger kan etterspørre, programmere og co-producere uavhengig av Kulturrådets beslutninger for slik å sikre desentraliserte kunstfaglige beslutninger og ytringsmangfold.

Institusjonene er preget av ulike arbeidsmåter og ulik vektning av egenproduksjon, co-produksjon og programmering av gjestespill. Slik det beskrives i scenekunststrategien, med henvisning til rapporten Kartlegging av samarbeid og ressurs- og kompetansedeling innen musikk- og scenekunstmrådet, er det økende grad av samarbeid mellom scenekunstinstitusjonene og de frittstående kompaniene.

En styrking av hele denne infrastrukturen for produksjon og formidling av scenekunst er en forutsetning for å stimulere videre til slikt kunstnerisk initiert samarbeid. Infrastrukturen for dans er svakt utbygd med få institusjoner. Det gjør at dansekompaniene er særlig sårbare og sterkt avhengige av tilskudd fra ordningene i Kulturrådet. Vi vil derfor understreke at den påbegynte styrkingen av infrastrukturen for dans må følges opp.

For en utdypning av hvordan programmerings- økonomien og kompetansen best kan styrkes viser vi til NTOs kommentar til scenekunststrategien og innspill til ny ordning for etablerte kompanier.

1.2. RAMMETILSKUDD FREMFOR PROSJEKTFINANSIERING

Vi ber om at gjenoppbyggingen av institusjonsøkonomien må skje i form av økte grunnbevilgninger som sikrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom, og at det ikke omfordeles midler fra rammetilskuddet til prosjektf finansiering som innebærer sterkere politisk styring, ensretting og mer byråkrati.

Vi vil understreke at en styrking av rammetilskuddet, som gir institusjonene frihet og ansvar til selv å prioritere ressursene, bidrar til å sikre institusjonenes kunstneriske handlingsrom og legger til rette for langsiktig planlegging og for at institusjonene selv kan håndtere normale svingninger i inntekter og kostnader.

Rammetilskuddet er samtidig en effektiv ordning som sikrer at offentlige midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet uten unødvendig byråkrati verken på bevilgnings- eller mottakersiden.

Slik det også påpekes i FAFO-rapporten, har ABE-kuttene i institusjonenes grunnbevilgninger – kombinert med en omfordeling av midlene til politisk prioriterte satsinger slik som mangfoldsprosjekter – ført til at virksomhetenes kunstneriske valg og prioriteringer i noe større grad blir politisk styrt. Det er imidlertid gledelig at øremerkede mangfoldmidler nå er videreført i rammen og ikke definert som engangstilskudd.

Vi vil likevel advare mot at en omfordeling fra grunnbevilgninger til prosjektmidler videreføres blant annet ved at Kulturrådets rolle som utviklingsaktør og forvalter av programbaserte prosjektmidler for institusjonene styrkes, parallelt med etableringen av nye stimuleringsordninger i Kulturfondet for økt samarbeid og etablering av nye formidlings- og visningsarenaer for scenekunst som er søkbare for institusjonene.

NTO er grunnleggende kritisk til en slik dreining som flytter definisjonsmakt fra forskjellige, selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjoner til Kulturrådet. Dette fører til en ytterligere sentralisering av Kulturrådets definisjonsmakt med en betydelig risiko for normering og ensretting i strid med det overordnede kulturpolitiske målet om ytringsmangfold.

1.3. FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats i tråd med Kulturmomsutvalgets forslag. En slik lovendring har i dag bred tilslutning i bransjen og vil bidra til betydelig forenkling og effektivisering, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

Etter endringen i loven i 2010 ble kinoer, museer, gallerier, opplevelsessentre og fornøylesparker omfattet av avgiftssystemet, mens musikk og scenekunst fortsatt er unntatt avgift, på tross av

Kulturmomsutvalgets forslag om at adgang til de fleste former for kulturarrangementer skulle omfattes av kulturmomms.

Det bør etter vårt syn veie tungt at en slik «breddemodell» som utvalget tok til orde for vil innebære store forenklinger for aktørene ved at man vil slippe vanskelige avgrensninger og fordelings spørsmål som oppstår når man driver såkalt delt virksomhet (dels avgiftsunntatt og dels avgiftspliktig). I tillegg vil man med en slik modell unngå at det oppstår konkurransemessige forskjeller mellom aktører som tilbyr tjenester til publikum i det samme markedet.

For en nærmere begrunnelse og redegjørelse for forslag til endring av merverdiavgiftsloven viser vi til vår tidligere anmodning om innføring av kulturmomms med vedlagt notat fra Ernst & Young utarbeidet etter oppdrag fra NTO.

1.4. FASTE FORDELINGSNØKLER OG STYRKET DIALOG

NTO er glad for at det er bred politisk enighet om at staten har det finansielle hovedansvaret for å sikre en nasjonal infrastruktur av musikk- og scenekunstinstitusjoner, og at faste fordelingsnøkler videreføres for å sikre institusjonene med delt finansiering nødvendig økonomisk forutsigbarhet og derigjennom et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet. Det er samtidig viktig at staten tar sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomisk handlingsrom til å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen, og at dialogen mellom forvaltningsnivåene styrkes.

Styrket dialog og samordnet tilskuddsforvaltning

For at ordningen med faste fordelingsnøkler skal fungere etter intensjonen, må dialogen mellom forvaltningsnivåene systematiseres og forbedres. En slik dialogbasert praktisering av ordningen vil gi bedre vilkår både for lokalt selvstyre og for en helhetlig nasjonal kulturpolitikk som sikrer et mest mulig likeverdig kulturtilbud. Vi vil understreke at også vertskommunene må være direkte part i en systematisert dialog, samt at institusjonene involveres på en god måte.

Styrket dialog er også en forutsetning for en samordnet tilskuddsforvaltning som sikrer at institusjonene ikke utsettes for gjensidig motstridende styringssignaler eller at det legges instrumentelle føringer for tilskuddet. Det er også viktig at de institusjonene som mottar hele det offentlige driftstilskuddet enten fra staten, fylkeskommunen/kommunen eller Sametinget involveres i en god og systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene.

Felles kriterier for en god styringsdialog

Etter vårt syn bør forvaltningsnivåene utvikle felles kriterier, i dialog med institusjonene, for hva som er en god styringsdialog. Disse kriteriene må være forankret i armlengdeprinsippet, og bør omfatte både eierstyring, tilskuddsforvaltning og styreoppnevning. Det er viktig at dialogen er med på å sikre institusjonenes kunstneriske handlingsrom – og at dialogprosesser, søknadsarbeid og rapportering ikke stjeler ressurser fra kjernevirksomheten.

Styreoppnevning

Vi mener også at en mer systematisert dialog bør omfatte offentlige myndigheters oppnevning av styremedlemmer, og at staten tar del i dette viktige arbeidet også ved de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt. Både stat, fylkeskommuner og kommuner bør sikre gode prosesser i henhold til en felles standard, jf. f.eks. NUES (Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse) sine anbefalinger. Vi vil særlig understreke at profesjonelle, transparente og etterprøvbare prosedyrer for styreoppnevning må sikre at styrene fungerer på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter (jf.

NTOs syv standpunkter om hvordan armlengdeprinsippet best ivaretas) og at mangfold og representasjon er godt ivarettatt i styresammensetningen.

Fylkessammenslåing og turnéområder

Med mål om å sikre innbyggerne på små og store steder et mest mulig likeverdig tilbud, ber vi også om at Kulturdepartementet går i en nærmere dialog rundt konsekvensene av fylkessammenslåingen med de teatrene som har utvidet turnéområdet. Dette gjelder for eksempel Turnéteatret i Trøndelag hvor evalueringen av teatret i 2019 pekte på et åpenbart misforhold mellom den oppgaven teatret har som turnerende for det nye storfylket, og de rammene teatret har for å lykkes med dette. Et annet eksempel er Teater Vestland som etter regionreformen satser som turnéteater for hele Vestland fylke.

1.5. PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan stimulere privat finansiering som et supplement til offentlig finansiering og derigjennom styrke den totale økonomien i sektoren. Vi oppfordrer til en politikkutforming som er basert på kunnskap og en realistisk vurdering av mulighetene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler i de ulike delene av sektoren, men også til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler – herunder hvordan det kan tilrettelegges for flere fond og stiftelser.

Kost-nytte og effektiv ressursutnyttelse

I statens tilskuddsbrev til musikk- og scenekunstinstitusjonene forutsettes det at «virksomhetene utnytter sitt egeninntekspotensial og arbeider for å utvikle andre inntektskilder enn det offentlige tilskuddet». Vi er glade for at den tidligere regjeringens formulering er endret slik at det ikke lenger stilles forventninger om en stadig økning av egeninntektene. Vi leser dette som en anerkjennelse av at slike krav lett kommer i konflikt med målet om økt tilgjengelighet, når vi vet at billettinntektene utgjør den største andelen av egeninntektene, men at det også gjenspeiler en mer realistisk vurdering av vilkårene for å fremskaffe private midler i form av gaver og sponsorinntekter.

I 2021 utgjorde sponsor- og gaveinntekter ca. 1,5 pst. av medlemmenes samlede driftsinntekter med en nedgang fra 2,5 pst. i 2010. NTOs kartlegginger viser at midlene er ujevnt fordelt både geografisk og mellom store og små og type virksomhet. Nærmere 90 pst. av midlene var konsentrert til ni institusjoner i Oslo, Bergen, Stavanger og Kristiansand, og rundt 40 pst. av virksomhetene hadde ikke sponsor- og gaveinntekter i 2021.

I tillegg til at forutsetningene er avhengig av bl.a. geografi, størrelse og type virksomhet, er det ressurskrevende å fremskaffe gaver og sponsormidler i allerede underadministrerte institusjoner. Det har de senere årene vært flere tilfeller av at etablerte sponsoravtaler ikke forlenges, og mange virksomheter viser til at en mer krevende markedssituasjon skaper usikkerhet når det gjelder muligheten for å opprettholde gave- og sponsorinntekter. Ofte kan resultatene av arbeidet være marginale i forhold til innsatsen, og institusjonene må balansere mellom kost-nytte og vurdere hva som faktisk er mest effektiv ressursutnyttelse. Noen av virksomhetene rapporterer at de ikke har tilstrekkelige administrative ressurser til å drive denne typen inntektsarbeid over tid.

Tilrettelegging for flere fond og stiftelser

Vi registrerer at regjeringen har avvirket gaveforsterkningsordningen. NTO har tidligere tatt til orde for en evaluering av denne ordningen, men vi vil understreke at avviklingen av ordningen fører til svekket økonomi for de som årlig har mottatt de største gaveforsterkningsmidlene siden 2015.

Etter vårt syn bør det vurderes alternative eller supplerende virkemidler, herunder tiltak som kan stimulere til at det etableres flere private fond og stiftelser. Et større antall allmenntilgittige stiftelser og mer tilgjengelige fondsmidler er en forutsetning for at mer fondsmidler skal komme profesjonelle kunstinstitusjoner til gode, uten at disse virksomhetene risikerer å utkonkurrere sine egne lokale samarbeidspartnere og frivillige organisasjoner i kampen om allerede begrensede midler.

Skatteincentiver

Det kan også være grunn til å utrede prinsipielle og demokratiske sider og økonomiske konsekvenser av former for skatteincentiver for å fremme private gaver, i lys av at det i dag eksisterer slike ordninger for gaver til forskning og frivillige organisasjoner.

2. ORGANISERING

2.1. REVISJON AV KULTURLOVEN

Vi ser frem til en revidert kulturlov som med forankring i Grunnlovens § 100 (6) kan bidra til å styrke strukturene rundt den frie, profesjonelle kunsten gjennom en lovfesting av armlengdeprinsippet, sammen med en tydeliggjøring av det ansvaret offentlige myndigheter har for å sikre de profesjonelle kunstinstitusjonene forutsigbare rammevilkår som en betydelig del av ytringsfrihetens infrastruktur.

For en utdypning viser vi til NTOs [innspill til revisjon av kulturlova](#) utformet med bistand fra foreningens juridiske ekspertutvalg. Vi vil også ta til orde for at en lovfesting av armlengdeprinsippet ledsages av en utredning om hvordan armlengdeprinsippet forstås av politikere og byråkrater på de ulike forvaltningsnivåene, i Riksrevisjonen og i fylkeskommunale/kommunale kontrollutvalg, men også hvordan det ivaretas strukturelt og i praksis på de ulike forvaltningsnivåene. Vi viser i den anledning til Myndigheten för kulturanalys sin utredning om hvordan den kulturpolitiske styringen i Sverige påvirker den kunstneriske friheten, jf. rapporten [Så fri är konsten](#).

2.2. KULTURRÅDETS ROLLE OG STYRINGSDIALOGEN

Vi ber om at tilskuddet til samtlige profesjonelle, varige musikk- og scenekunstinstitusjoner samles på kap. 323 under direkte forvaltning av Kulturdepartementet, samt at Kulturrådets oppgaver og organisering gjennomgås med mål om en helhetlig organisering av norsk kulturpolitikk som sikrer armlengdeprinsippet og gjennomsiktighet i forvaltningen, samt at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunsten. Vi ber også om at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres, og at det vurderes å etablere et eget forskningssenter for å sikre kvalitet og uavhengighet i kunnskapsproduksjonen.

Etter vårt syn bør den pågående evalueringen av Kulturtankens oppdrag sees i sammenheng med og ledsages av en gjennomgang av Kulturrådet slik Arbeiderpartiet og Senterpartiet tok til orde for i opposisjon når disse partiene sammen med Sosialistisk Venstreparti understreket behovet for «en gjennomgang av virkemiddelapparatet innen kultursektoren, der både Kulturtanken og Kulturrådets rolle, kompetanse og funksjon må vurderes» ([Innst 622 S \(2020-2021\)](#)).

Organisering av armlengdeprinsippet

I Norge er det over tid bygget opp et kulturpolitisk system som sikrer den kunstneriske friheten og gjennomsiktige beslutningsprosesser på en måte som gjør at organiseringen av norsk kulturpolitikk kan

omtales som en spydspiss i håndhevingen av armlengdeprinsippet (jf. Byråkratisk selvforståelse i møte med den kunstneriske friheten).

Norsk kulturråd som armlengdeorgan har fått delegert myndighet til å fordele tilskudd på grunnlag av kunst- og kulturfaglig skjønn. Samtidig har tilskuddet til faste varige/institusjoner blitt forvaltet direkte over statsbudsjettet av Kulturdepartementet etter armlengdeprinsippet og uten noen overprøvende kunstfaglige vurderinger. Dette har sikret at den kunstfaglige beslutningsmyndigheten er desentralisert og spredt til uavhengige institusjoner med en kunstnerisk ledelse på åremål og som altså skifter slik medlemmene i råd og utvalg i Kulturrådet jevnlig skiftes ut.

På denne måten har det organisatorisk vært lagt til rette for klare rolledelinger og tydelige skiller mellom politiske og kunstfaglige beslutninger slikt at det demmes opp for at politiske interesser på utilbørlig vis styrer kunstneriske vurderinger og beslutninger.

Svekket system som blander roller

Vi ser nå utviklingstrekk og omorganiseringer i kulturpolitikken og forvaltningen som er i ferd med å svekke dette systemet og som skjer helt uten forutgående åpne utrednings- og høringsprosesser.

Kulturrådet har skrittvis fått overført stadig flere direktoratoppgaver, og f.o.m inneværende år har de fått et administrativt forvaltningsansvar for samtlige av musikk- og scenekunstinstitusjonene. Samtidig er Kulturrådet omorganisert slik at armlengdeoppgaver og direktoratoppgaver blandes sammen på administrativt nivå.

I det som for oss fremstår som en uklar rolle- og ansvarsdeling, skal Kulturrådet «bistå» departementet i behandlingen av budsjettøknader for institusjonene på kap. 323 post 70 mens de har overtatt det administrative forvaltningsansvaret for de virksomhetene som i 2021 ble flyttet til kap. 320 post 74/75.

Allerede før overføringene av administrativ tilskuddsforvaltning, har Kulturrådet fått en utøvende rolle både som kunnskapsprodusent og som utviklingsaktør blant annet som nasjonal mangfoldskoordinator og forvalter av utviklingsprogram for institusjonene.

Kulturrådets uklare rolle i søknadsbehandlingen, utformingen av rapporteringskrav, vurderingen av institusjonenes måloppnåelse og som utviklingsaktør fører til at grenselinjene mellom faglige vurderinger og politikktutforming blir uklare, likeså grenselinjene mellom Kulturrådets faglige vurderinger og musikk- og scenekunstinstitusjonenes selvstendige kunstfaglige vurderinger.

Etter vårt syn bidrar dette til en uheldig sammenblanding av roller med en betydelig risiko for politisering av direktoratsfunksjon og en svekkelse av armlengdeprinsippet som konsekvens.

Selvstendig faglig utvikling

Vi vil understreke at et kulturpolitisk system som skal sikre armlengdeprinsippet må legge til rette for klare rolledelinger som sikrer at faglige vurderinger og faglig utvikling finner sted på fritt grunnlag i hver enkelt institusjon ut ifra den enkelte virksomhetens egenart og kunstneriske profil, som igjen er definert av den til enhver tid sittende kunstneriske lederen, ansatt på åremål.

Rammene skal være gitt av overordnede kulturpolitiske mål og av rammetilskuddet, men utviklingen skal ikke styres av et direktorat med stadig sterkere kontroll over virkelighetsbeskrivelsene og med en selvforståelse som utviklingsaktør i en uklar blanding mellom politiske og faglige vurderinger.

Rydding i kapitler og poster

Sammen med en gjennomgang av Kulturrådet, må det ryddes i kapitler og poster på statsbudsjettet. I tillegg til at de faste/varige musikk- og scenekunstinstitusjonene, som inngår i den samme nasjonale

infrastrukturen for produksjon og formidling, er splittet mellom kap. 323 post 70 og kap. 320 post 74/75, har Norsk Scenekunstbruk fått en underlig plassering sammen med frivillighet/amatørvirksomhet o.a. på kap. 325 post 78.

Vi minner om at oppgaveoverføringene til Kulturrådet i 2021 ble gjort i strid med nåværende regjeringspartier, og vi forventer en reversering i tråd med følgende merknad fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet sammen med Sosialistisk Venstreparti.

Stortinget ber regjeringen stanse omorganiseringen av Kulturrådet og overflyttinger fra 78-poster på Kulturdepartementets budsjett, sørge for at prosessen gjennomgås på nytt, med grundige konsekvensanalyser og høringsrunder hos relevante instanser, og komme tilbake til Stortinget med eventuelle forslag for godkjenning, på egnet måte. (Innst. 14 S (2020-2021))

Det er viktig at denne oppryddingen skjer forut for eller sammen med opprettelsen av den varslede nye ordningen for etablerte kompanier, og at det gjeninnføres et tydelig skille i tilskuddsforvaltningen mellom institusjonene og personlige kunstnerskap som i dag på uheldig vis er blandet sammen på kap. 320 post 75. Et slikt skille i tilskuddsforvaltningen er viktig for å sikre prinsippet om en armlengdes avstand og den kunstneriske friheten for de etablerte kompaniene så vel som institusjonene, jf NTOs innspill til ny ordning for etablerte kompanier.

Tillitsreform og avbyråkratisering

Ellers viser vi til regjeringens tillitsreform og mål om avbyråkratisering som etter vårt syn er likeså viktig i kultursektoren som i universitets- og høgskolesektoren hvor regjeringen vil «[s]etje i gang ei reell avbyråkratisering [...] ved å gjennomgå oppgåvene til direktorata, overføre myndighet til institusjonane og tilbakeføre oppgaver til departementet». Dette punktet er betimelig etter at direktoratisteringen i denne sektoren er blitt kritisert for å ha ført til svekket institusjonsfrihet, fragmentert og detaljert styring, svekket dialog mellom departementet og institusjonene, uklar ansvarsdeling og ansvarspulverisering, uheldige dobbeltroller og redusert effektivitet.

Vi stiller oss spørrende til at regjeringen likevel gjør det motsatte i kultursektoren og endrer balansen mellom styring og institusjonsautonomi gjennom oppbygging av sterkere direktoratmakt, mer byråkrati og innføring av flere rapporteringskrav som også griper direkte inn i institusjonenes kunstneriske valg, jf. Detaljert styring og uklar ansvarsdeling.

Institusjonsevalueringer

Vi oppfordrer også til at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres slik det tas til orde for i scenekunststrategien, og vil understreke at Kulturrådets nye rolle i tilskuddsforvaltningen ikke kan erstatte disse kvalitative evalueringene uten at det kommer i konflikt med armlengdeprinsippet.

Slike evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

Et grunnleggende dilemma i vurderingen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes måloppnåelse er at *kvalitet* er det overordnede målet. Dette dilemmaet ble etter vårt syn godt løst gjennom de periodiske institusjonsevalueringene hvor kvalitet og ressursutnyttelse ble vurdert i sammenheng av et eksternt fagfellepanel, basert på en dialogisk metode som inkluderte egevalueringer.

Armlengdeprinsippet ble dermed godt ivaretatt, og evalueringene fremskaffet kunnskap og informasjon om institusjonenes kvalitative måloppnåelse uti fra hver enkelt virksomhets egenart. Med slike kvalitative

evalueringer reduseres også risikoen for en målforskyvning eller at oppmerksomheten dreies bort fra institusjonenes kjernevirksomhet til alt det som lettere kan måles og telles.

For å sikre etterrettelige evalueringer av så vidt komplekse virksomheter som teatrene og orkestrene, vil vi samtidig understreke betydningen av at nødvendig bransjekompetanse og fagfelleevaluering står sentralt i evalueringsarbeidet. Vi oppfordrer videre til at en dialogbasert metode videreføres, og at det legges til grunn et dynamisk syn på hva som er god økonomistyring (jf. [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#), Trond Bjørnenak 2016).

Eget senter for kultursektorforskning

Vi ber også om at det vurderes å etablere et eget senter for forskning, kunnskapsproduksjon og statistikk for å sikre både *kvalitet* og *uavhengighet* i kunnskapsproduksjonen, jf. Grund-utvalgets rapport fra 2012 [En kunnskapsbasert kulturpolitikk](#). Et slik senter kan både ivareta nye oppgaver og få overført oppgaver fra Kulturtanken og Kulturrådet hvor det er bygget opp store avdelinger for kunnskapsproduksjon uten at det reflekteres over dobbeltrollen som tilskuddsforvalter og utøvende kunnskapsprodusent, eller over betydningen av uavhengig og kritisk kunnskap.

2.3. KOORDINERT KULTUR- OG KUNNSKAPSPOLITIKK

NTO ber om en styrking av de humanistiske og estetiske fagene gjennom hele utdanningsløpet, og at det etableres strukturer og særordninger som sikrer fremtiden for nødvendige humaniorafag i høyere utdanning og forskning. Dette er like viktig for å styrke kunstforståelsen og fortolkningskompetansen på mottakersiden, som det er for å sikre mangfold og kvalitet på utøversiden. For å sikre kvalitetsmålet i kunstpolitikken og en fornuftig samlet ressursbruk, bør det etter vårt syn også gjøres en gjennomgang av virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelse i utlandet.

Styrking av de humanistiske fagene i hele utdanningsløpet

Musikk- og scenekunstinstitusjonene setter i dag store ressurser inn både på formidlings- og talentprogram overfor barn og unge, jf. [Utredning av musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid med barn og unge](#).

Det er likevel begrenset hvilket utdanningsansvar scenekunstinstitusjonene kan påta seg, og økt innsats fra institusjonenes side må følges opp med en styrking av de humanistiske og estetiske fagenes plass og kvalitet i grunnskolen og hele utdanningsløpet. Vi mener dette best kan gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen som på kunst- og kulturdelen i andre fag samme med kunst som læringsmetode.

Vi ser frem til en offensiv satsing som kan bidra til å styrke disse fagenes status og lærernes kompetanse, men uten at man går glipp av kompetente lærekrefter eller presser de estetiske fagene inn i kunnskapsmaler, prestasjonstester eller målinger som er fremmede for kunstfagenes egenart.

Talentsatsing

Særlig innenfor kunstarter som klassisk musikk og ballett er det viktig at talentene fanges opp tidlig. For å sikre tilfanget av kvalifiserte søkere til høyere utdanning av internasjonalt konkurransedyktige utøvere i Norge, er det behov for å styrke kvaliteten og koordineringen av arbeidet med talentutvikling i grunnopplæringen og i kulturskolene og at det legges til rette for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Videre må det etableres et helhetlig offentlig utdanningsløp for å sikre at grunnplanet i rekrutteringen ikke er overlatt til private skoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne. Kulturskolene er en viktig del av et helhetlig utdanningsløp, og må styrkes både i et utøver- og mottakerperspektiv.

Utsatte humaniorafag

NTO har over tid uttrykt betydelig bekymring for utsatte humaniorafag, og særlig for teatervitenskap som i flere år har vært under press i Norge. De humanistiske fagene er kritiske dannelsesfag som kvalifiserer bredt og grunnleggende. For musikk- og scenekunstbransjen er dette helt essensielle fag for kunstnerisk utvikling, rekruttering til bransjen og ikke minst som leverandør av begreper, teorier og perspektiver til det offentlige ordskiftet og kritikken.

Det er viktig at ordninger som skal sikre fremtiden for nødvendige humaniorafag, er basert på definisjoner og analyser som anerkjenner at humanistisk kompetanse faktisk er utsatt, jf [NTOs uttalelse om utsatte humaniorafag](#).

Vi vil også understreke betydningen av at Kulturdepartementet, som vi antar i mange tilfeller vil være et viktig sektordepartement i vurderingen av tiltak, er i tett dialog med relevante bransjer for slik å sikre at beslutningene er basert på nødvendig kunnskap om samfunnsbehovene.

Utdanningspolitikk og kunstpolitikkenes kvalitetsmål

Det norske scenekunstlandskapet er i dag preget av en sterkt voksende kunstnerrekruttering særlig til skuespilleryrket. De siste 15 årene er antallet medlemmer i Norsk skuespillerforbund omtrent doblet og andelen frilansere har økt kraftig, uten at det har vært en tilsvarende vekst i arbeidsmarkedet. Samtidig finnes det udekkede behov innenfor andre scenekunstprofesjoner som for eksempel regi og til dels scenografi og ikke minst sceneteknikk (jf. omtale ovenfor).

Den sterke veksten i antall skuespillere skyldes i hovedsak at det i løpet av kort tid er opprettet flere offentlige og private, akkrediterte utdanninger som imøtekommer etterspørselen fra studentene, kombinert med en tilrettelegging for at flere studenter skal kunne velge utdannelses tilbud i utlandet med lån fra Statens lånekasse.

Et visst overskudd av arbeidskraft er positivt for utviklingen i bransjen, og med et mer differensiert arbeidsmarked og et bredere uttrykksmangfold er det også behov for flere kompetanser forankret i ulike kvalitets- og profesjonalitetsforståelser. Samtidig fører veksten i tilgjengelige utdanningstilbud – i Norge og utlandet – til en større variasjon i kvaliteten i studietilbudene.

Vi erfarer at stadig flere utdannes til arbeidsledighet eller forsøker å etablere egne virksomheter, og at det parallelt legges større vekt på næringsrettede tilskuddsordninger. Samtidig oppstår det et press både på knappe kunstpolitiske tilskuddsordninger og på institusjonene som viktige arbeidsplasser for kunstnerne – med en tilhørende risiko for at rettferdighetskrav går på bekostning av kvalitetskrav sammen med tilløp til politiske føringer for hvem institusjonene skal samarbeid med i form av utilbørlig inngripen i institusjonenes kunstneriske valg (jf. [NTOs kommentar til scenekunststrategien](#)).

Etter vårt syn er det behov for en bedre koordinert politikk som sikrer at utdanningspolitiske virkemidler bygger opp under kunstpolitiske mål og sikrer en hensiktsmessig bruk av offentlige midler, basert på systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene.

2.4. YTRINGSMANGFOLD OG TILGJENGELIGHET

NTO ber om at institusjonene sikres økonomisk og kunstnerisk handlingsrom til å utvikle langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold, hver og en ut ifra sin egenart og sine demografiske omgivelser. Samtidig vil vi understreke at en langsiktig innsats for å fremme ytringsmangfold må begynne i skolen som den unike fellesarena den er, hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

Bredt mangfoldsbegrep

Både som arbeidsgivere og meningsdannende virksomheter, har musikk- og scenekunstinstitusjonene ikke bare et ansvar for fremme ytringsmangfold og flerstemmighet, men også en betydelig egeninteresse av å fremme kulturelt mangfold som en ressurs i den kunstneriske utviklingen, i organisasjonen og blant publikum.

Til grunn for institusjonenes egne strategier og arbeidsmåter ligger det ulike operasjonaliseringer av et bredt mangfoldsbegrep som, i tråd med statens tilskuddsbrev, rommer flere dimensjoner slik som «kjønn, alder, etnisitet, religion, seksuell orientering, funksjonsevne og/eller kulturell, sosial og økonomisk bakgrunn og bosted».

Vi forutsetter at det er et slik bredt mangfoldbegrep som også ligger til grunn for utformingen og iverksettelsen av en tilretteleggende kulturpolitikk for å fremme ytringsmangfold og tilgjengelighet. Likevel registrerer vi at Kulturrådet i det oppdraget de har fått som nasjonal mangfoldskoordinator har omdefinert det brede mangfoldsbegrepet gitt i tildelingsbrevet og snevret det inn til et målgruppeorientert begrep rettet særlig mot «synlige minoriteter og grupper som representerer flerkulturelt og etnisk mangfold, den samiske befolkningen, nasjonale minoriteter og personer med funksjonsnedsettelse».

Vi stiller oss spørrende til en slik politisering av Kulturrådets direktoratsfunksjon og vil advare mot en direktoratstyrt normering og ensretting av institusjonenes mangfoldsarbeid. For at Kulturrådets mangfoldsoppdrag ikke skal virke mot intensjonen om å fremme ytringsmangfold og flerstemmighet, må det ligge som en premiss at det ikke overføres verken definisjonsmakt eller midler fra forskjelligartede, frie kunstinstitusjoner til Kulturrådet.

Demokratisk prispolitikk

Vi anmoder om at institusjonene sikres et handlingsrom til å opprettholde en differensiert prispolitikk for å nå de delene av publikum som opplever pris som en barriere for deltakelse. Svekket økonomisk handlingsrom og krav om å utnytte egeninntekspotensialet må ikke komme i konflikt med målet om større kulturelt mangfold og et likeverdig kulturtilbud som er tilgjengelig for alle på tvers av økonomiske, sosiale og kulturelle skillelinjer.

Skole- og utdanning som premissleverandør

Skole og utdanning er avgjørende viktig for både mottaker- og utøversiden i kunsten, og disse områdene har stor betydning som premissgivere for musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid for å nå kvalitetsmålet og for å fremme kulturelt mangfold både i rekrutteringen av personale og kunstnere og blant publikum.

Musikk- og scenekunstinstitusjonenes forutsetninger for å lykkes må derfor sees i nær sammenheng med grunnskolens prioritering av estetiske og humanistiske fag, men også med kulturskolen og høyere utdanningsinstitusjoner som premissleverandører for institusjonenes eget mangfolds- og rekrutteringsarbeid.

For å sikre en mer mangfoldig rekruttering av musikere og scenekunstnere, må det også finnes et mangfold i underskogen av talenter å rekruttere fra. Det Norske Teatret opprettet i 2012 Det multinorske – en treårig utdanning, i samarbeid med Nord Universitet, for skuespillere med familiebakgrunn utenfor Europa. Det siste kullet ble uteksaminert 2021, og teatret planlegger nå en utdanning rettet mot regissører og scenografer i samarbeid med Riksteatret og Teater Manu. Dette er et eksempel på at institusjonene tar egne initiativ for å få fortgang i utviklingen, men det hviler like fullt et betydelig ansvar på skole- og utdanningssiden.

2.5. DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN OG KULTURTANKEN

Vi ser frem til den varslede utredningen av Den kulturelle skolesekken (DKS) og en evaluering av Kulturtankens oppdrag i lys av det overordnede målet om å formidle profesjonell kunst og kultur av høy kvalitet til barn og unge. Etter vårt syn bør det tydeliggjøres at det er målene, prinsippene og arbeidsdelingen mellom kunst- og opplæringssektoren som er nedfelt i Stoltenberg II-regjeringens St.meld. nr. 8 (2007-2008) som skal ligge til grunn for utredningen. For å sikre både effektiv ressursutnyttelse og kvalitetsmålet, bør utredningen etter vårt syn også omfatte en vurdering av å legge det nasjonale forvaltningsansvaret for DKS til Kulturrådet slik at kunst for barn og unge organiseres sammen med det øvrige profesjonelle kunstfeltet.

Mål, prinsipper og arbeidsdeling

I henhold til målene og prinsippene for Den kulturelle skolesekken (DKS) slik de er nedfelt i St.meld. nr. 8 (2007-2008) har kulturfeltet ansvaret for innholdet i DKS-tilbudet og produksjoner skal kvalitetssikres innenfor profesjonelle rammer. Opplæringssektoren har på sin side ansvaret for å gi plass til nødvendig for- og etterarbeid, og sikre nødvendig kunst- og kulturfaglig kompetanse på mottakersiden.

Etter vårt syn er det viktig at Kulturdepartementet klargjør dette ettersom barne- og ungdomskulturmeldingen har bidratt til å forvirre selve intensjonen med ordningen gjennom et rendyrket medvirkerperspektiv, hvor opplevelsen av den profesjonelle kunsten er så godt som utelatt, og definisjonsmakten over innholdet overføres til skolen ved at kvalitet reduseres til elevmedvirkning og relevans.

Vi minner om at Arbeiderpartiet og Senterpartiet, sammen med Sosialistisk Venstreparti, støttet NTOs innspill og mente at meldingen burde sendes tilbake og uttrykte bekymring for en kraftig forskyvning der en dominerende skolesektor får legge premissene for en kultursektor som taper sin egenverdi (Innst 622 S (2020-2021)).

Mest mulig midler til elevens kunstopplevelser

Det er også viktig at Kulturtankens oppdrag evalueres uti fra prinsippet om at mest mulig midler må gå direkte til elevenes kunstopplevelser og minst mulig til administrasjon og byråkrati i tråd med forutsetningene for etableringen av DKS.

Vi vil også understreke at kunst for barn og unge må organiseres som en del av det profesjonelle kunstfeltet i forvaltningen for å sikre kvalitetsmålet, og altså ikke skilles ut som et eget felt eller som en del av frivillig virksomhet og minner om at Arbeiderpartiet og Senterpartiet i opposisjon på det sterkeste advarte mot en slik deling (Ibid.)

I tillegg er det behov for å utrede hvilke oppgaver som *ikke* kan ligge i et direktorat, men kun kan utføres av selvstendige virksomheter på en armlengdes avstand fra politikk og byråkrati slik som for eksempel de oppgavene som Scenekunstbruket i dag ivaretar og de uløste oppgavene som et fremtidig Musikkbruk kan ivareta.

For nærmere utdypning viser vi til NTOs [innspill til mandat for utredning av DKS og evaluering av kulturtankens oppdrag](#).

3. SATSINGER

3.1. PRODUKSJONS- OG FORMIDLINGSLOKALER

NTO anmoder om at regjeringen innhenter fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling, og det er fortsatt betydelige behov for å videreutvikle infrastrukturen av produksjons- og formidlingslokaler på musikk- og scenekunstmrådet. Det er både kritiske behov for rehabilitering og modernisering av eksisterende teater- og konsertlokaler og for nye lokaler flere steder i landet. Dette er saker som har ulik grad av statlig medvirkning i selve byggeprosjektet, men staten vil være avgjørende for å sikre gode rammer for drift og innholdsproduksjon.

3.2. DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OG KUNSTKRITIKKEN

Vi ber om at kunstkritikken og den offentlige samtalen om kunsten styrkes gjennom en koordinert kultur-, medie-, og kunnskapspolitikk. For å sikre ytringsmangfold og kvalitet, er det behov for virkemidler som kan fremme både den langsomme, dyptgående og analyserende journalistikken og kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i de allmenne og brede mediene. Vi ber om en fortsatt styrking av Kulturrådets tilskuddsordning for tidsskrift og kritikk, og at det etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten.

En satsing på kunstkritikken og den offentlige samtalen om kunsten er nødvendig for å fremme faglig diskusjon og refleksjon rundt kunstens innhold og kvalitet, men også for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen i et langsiktig arbeid for å fremme kunstens frihet og posisjon i samfunnet og demme opp mot populistisk kunstfiendtlighet.

Vi erfarer en nedprioritering og marginalisering av den kvalifiserte og kunnskapsbaserte kulturjournalistikken og kunstkritikken i de allmenne mediene og ser i tillegg eksempler på saksforvrengende kulturjournalistikk preget av en tendensiøs og konfliktorientert logikk. Samtidig er det flere alvorlige tilfeller av at kunstnere utsettes for hets og trakassering i det offentlige ordskiftet. Dette er i stor grad knyttet til sosiale medier, men de redaksjonelle mediene har likevel et særskilt ansvar for å bidra til en seriøs og anstendig samtale og kunnskapsfremmende, etterrettelig kulturjournalistikk.

Felles løft

Vi mener en styrket satsing best kan gjøres gjennom et felles løft i samarbeid mellom bransjen, tidsskriftene, medienes kulturredaksjoner, kritikere, myndighetene og allmennyttige stiftelser som Fritt Ord som allerede satser på kritikk og kvalitetsjournalistikk. I et slikt samarbeid må selvsagt kritikernes og den redaksjonelle uavhengigheten sikres.

NTO er i dag blant annet medeier og bidragsyter til nettavisen [Scenekunst.no](#) sammen med Danse- og teatersentrum, Norsk Skuespillerforbund, Norske Dansekunstnere og Film- og teaterteknisk forening. I tillegg bidrar vi til at kritikere som er medlem av [Heddajuryen](#) får dekket reiseutgifter til å se forestillinger i

hele landet, noe som utover selve juryeringen frembringer flere anmeldelser av forestillinger også utenom hovedstadsregionen. Foreningen bidrar også med reisestipender til [Norsk Shakespearetidsskrift](#), og vi samarbeider med Norsk kritikerlag og Festspillene i Bergen om [Årets kritikk](#), et reisestipend tildelt årets beste kritiske tekst eller radiomanus om utøvende kunstuttrykk.

Uavhengig reisestøtte for kritikere

Sammen med en videre styrking av Kulturrådets tilskuddsordning for tidsskrift og kritikk, mener vi det bør etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten. Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum, og innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Relativt små investeringer på dette området kan gi store utslag sammen med flere arbeidsstipend for kritikere.

3.3. INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO anmoder om en gjennomgang av overordnede ambisjoner, mål, prinsipper og ansvarsdeling mellom departementene i utformingen av en tilretteleggende kulturpolitikk for kunstnerisk motivert internasjonalt samarbeid, forankret i overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og ytringsmangfold, som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

For en utdypning av musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale samhandling, utfordringer og behov viser vi til [NTOs innspill til den varslede internasjonale strategien](#). Vi vil samtidig understreke at vi mener det først bør utarbeides en stortingsmelding som redegjør for ambisjoner og mål som deretter kan operasjonaliseres i strategier og konkrete tiltak.

3.4. MUSIKK OG SCENEKUNST PÅ DIGITALE FLATER

Vi ber departementet legge økonomisk til rette for at musikk- og scenekunstinstitusjonene kan utnytte de mulighetene som ny teknologi representerer i produksjon og formidling. Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er kostnadskreven. Samtidig må politikktutformingen legge til grunn at den levende musikken og scenekunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet konsert eller forestilling. Særlig innenfor scenekunsten følger det store kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer med digital formidling.

På musikk- og scenekunstområdet gir teknologien nye muligheter for å nå et større og mer sammensatt publikum gjennom både strømming av konserter og forestillinger og gjennom formidling av kunstneriske uttrykk som er skapt for å oppleves på skjerm, men også i formidlingsarbeidet rundt den kunstneriske aktiviteten.

Vi vil særlig understreke mulighetene for å nå publikum uavhengig av geografisk plassering, samt et publikum som av ulike grunner ikke har forutsetninger for å komme til teatret eller konsertsalen.

Teknologien representerer også særskilte muligheter for å styrke institusjonenes arbeid overfor barn og unge og dialogen med skolen i utviklingen av uttrykk og pedagogisk verktøy som kan kommunisere godt med dagens unge. I dette arbeidet inngår i dag så vel tradisjonelle verktøy og metoder som bruk av video, spillteknologi, VR-teknologi og interaktive verktøy.

Noen av institusjonene har over tid vært i gang med pilotprosjekter og bygget opp verdifull kompetanse. I tillegg har flere institusjoner under koronapandemien gjort betydelige investeringer og høstet erfaringer og kunnskap som det kan bygges videre på. Investeringer i utstyr og kompetanse og utvikling og testing av

metoder er imidlertid ressurskrevende og utfordrende å finne rom for innenfor rammetilskuddet for hver enkelt virksomhet. Felles investeringer og kompetansedeling kan derfor i noen tilfeller være tjenlig, og f.eks. har musikkvirksomhetene i NTO gått sammen om å utvikle en felles digital musikksatsing «Min digitale konsertsal».

En del virksomheter er også i ferd med å utforske betalingsløsninger. Vi vil likevel advare mot en overdreven tro på inntekspotensialet målt opp mot betydelige kostnader både til investeringer i teknologisk utstyr og produksjon og til løsninger på opphavsrettsproblematikk.

3.5. SCENEKUNSTEN OG SPRÅKET

NTO anmoder om at språkmeldingens anerkjennelse av teatrets betydning for språkutviklingen i Norge følges opp i scenekunstopolitikken, og at særskilte tiltak for å fremme mindretallspråk treffer de teatrene som har et uttrykt mandat for å fremme nynorsk, samiske språk, kvensk og norsk tegnspråk,

I språkmeldingen er det lagt til grunn en god forståelse av teatrets egenart som selvstendig kunstform og betydningen av det talte scenespråket, og det beskrives godt hvordan teatrene og teaterpolitikken har vært en pådriver for språklig variasjon og mangfold i Norge. I et språkpolitisk perspektiv er det særlig viktig å sikre en sterk landsdekkende infrastruktur for lokal produksjon som fotutsetning for at teatret fortsatt kan fremme lokalt talemål og være en drivende kraft for språklig variasjon.

Vi vil også understreke at intensjonen med den nye språkloven – som anerkjenner samiske språk som likeverdige med norsk og gir norsk tegnspråk status som nasjonalt språk – må følges opp også i scenekunstopolitikken.

Videre er vi glade for at dette språkperspektivet også følges opp i barne- og ungdomskulturmeldingen, og legger til grunn at regjeringen vil bidra til å sikre rammevilkårene for at barn og unge sikres et scenekunsttilbud også på nynorsk, samisk og tegnspråk gjennom gode og forutsigbare rammevilkår for de teatrene som har et særskilt språkmandat, og ved at det språklige mangfoldet er en integrert del av DKS-tilbudet.

3.6. KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO ser frem til en styrking av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten både i den vokale delen av orkesterkonsertrepertoaret som innebærer bruk av kor, så vel som i opera- og musikkteaterproduksjoner. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing, sammen med en videre styrking av Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor. Vi vil også understreke utdanningsinstitusjonenes ansvar for å ruste studentene til å møte kravene til et profesjonelt kor eller vokalsemble.

Rammevilkår for langsiktig utvikling, kvalitet og profesjonalitet

Det er viktig at videre strategier for profesjonalisering av korvirksomheten tar utgangspunkt i ulike regionale strukturer og behov, og vi vil særlig understreke nødvendigheten av at vokalsemblere og kor knyttet til symfoniorkestre og regionopera sikres forutsigbare økonomiske vilkår for langsiktig utvikling og profesjonalisering gjennom disse virksomhetenes rammetilskudd.

For en videreutvikling av profesjonelle kor og vokalsemblere må det legges til grunn tilsvarende rammebetingelser som i dag er med på å sikre kvaliteten i de profesjonelle symfoniorkestrene. Den kvalitative ubalansen mellom de profesjonelle orkestrene og den kollektivt vokale fremføringen i en

konserter, musikkteater- eller operaproduksjon representerer i dag en betydelig kunstnerisk utfordring. Det er derfor viktig at det legges til rette for en profesjonalisering av vokalvirksomheten for å sikre at alle deler i produksjonen harmoniserer bedre med det profesjonelle symfoniorkesteret i regionen.

Styrket ensemblesang i utdanningen

Det er kjærkomment at den siste korstrategien ble fulgt opp blant annet med tiltak for å styrke rekrutteringen og utdannelsen av profesjonelle kordirigenter. I tillegg hviler det et ansvar på de høyere utdanningsinstitusjonene for å sikre at sangstudentene er rustet til å møte kravene til et profesjonelt kor gjennom en styrking av profesjonskravene til ensemblesang i utdanningen. Et gledelig eksempel er Universitetet i Agder sin åpning for masterprogram med ensemblesang som fordypning i samarbeid med Kilden teater- og konserthus/Kilden vokalensemble.

3.7. KLIMA OG BÆREKRAFT I NORSK MUSIKK OG SCENEKUNST

NTO ber om at myndighetene legger til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak og prioriterer å tilby overordnede nasjonale verktøy. I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det er likefullt behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder.

Kunnskapsbehov

Klima og bærekraft står høyt på agendaen i bransjen. Sammen med Virke, Norske Konsertarrangører og Norske kulturhus har NTO utarbeidet et Grønt veikart for kunst og kultursektoren. Veikartet skal gi overordnet status, sette konkrete mål og foreslå tiltak for å redusere klimaavtrykket i kunst- og kultursektoren.

I tillegg arbeider NTO kontinuerlig for å bistå sine medlemmer i å legge om til grønnere drift og har bl.a. utviklet en overordnet klimaplakat. Denne bransjestandarden har fått form av 6 tydelige mål som et uttrykk for foreningens og fellesskapets forventninger til seg selv.

Det er likevel et stort behov for å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det arbeides med å fremskaffe slik kunnskap gjennom nettverk og kompetanse- og erfaringsutveksling, men også gjennom ekstern bistand. Behovet for kunnskap og informasjon er i stor grad ikke bransjeavhengig; overordnede nasjonale kunnskapsbanker vil være verdifullt for flere sektorer og akselerere arbeidet.

Bransjestandard

Hensikten er å oppmuntre til og bistå i å identifisere lokale mål og tiltak i hver enkelt organisasjon, men også å sette mål og identifisere tiltak for bransjen som helhet. Det arbeides derfor blant annet med å utvikle en bransjestandard for klimarapportering- og regnskap i samarbeid med eksterne kompetansemiljø og forvaltere av miljøsertifiseringsordninger, og å støtte implementeringen av dette i hver enkelt institusjon.